

KOMPARATIVNÍ ANALÝZA SYSTÉMU SOCIÁLNÍCH BENEFITŮ V OBDOBÍ NEZAMĚSTNANOSTI VE VYBRANÝCH ZEMÍCH EU

Michal Tvrdoň

1. Teoreticko-metodologická východiska

Systém sociálních benefitů v období nezaměstnanosti (UB – unemployment benefits) představuje společně s legislativní ochranou zaměstnanosti (EPL) dva směry ochrany pracujících proti riziku ztráty zaměstnání. Zatímco EPL chrání převážně pracovní sílu, která je zaměstnaná a nevyvolá explicitně žádné daňové břemeno, UB poskytují pojištění většímu množství pracovní síly a jsou financovány příjmy získanými prostřednictvím zdanění práce. V rámci zemí Evropské unie existují různé kombinace těchto dvou institucionálních aspektů (viz Boeri – Conde-Ruiz – Galasso, 2004). Většina národních legislativ upravujících podmínky poskytování těchto podpor je striktní v jedné oblasti: po určité době trvání nezaměstnanosti jsou nezaměstnaní uchazeči o práci nuceni akceptovat jakoukoliv práci, bez ohledu na vzdělání či platové požadavky, požadavky na geografickou mobilitu jsou pak již méně obvyklé (viz Grubb, 2000).

Důvody pro existenci UB jsou následující:¹

- proměnlivost příjmu pracujících a jejich rodinného majetku nemůže být plně nahrazena preventivním spořením na „horší časy“ z důvodu prosté „krátkozrakosti“. UB jsou chápány jako prostředek ke snížení této proměnlivosti;
- UB mohou zlepšit alokaci práce tím, že umožní pracujícím vyčkat na výhodnější nabídku pracovního místa (vzhledem k jejich kvalifikačním znalostem);
- nezaměstnaní patří k nejhudším skupinám obyvatelstva a UB mohou zabránit markantnímu propadu celkové spotřeby, který by mohl způsobit nerovnováhu v ekonomice;
- ve specifických případech masivního propouštění během přizpůsobovacího procesu může určitá forma UB snížit rezistenci pracujících k nákladům potřebným na restrukturalizaci nebo usnadnění přechodu.

Důvody proti existenci UB jsou následující:²

- skutečnost, že je člověk nezaměstnaný, není sama o sobě škodlivá (např. s porovnáním s vážnou nemocí či trvalým zraněním);
- určitá část pracovní síly se může vyhnout nezaměstnanosti tak, že sníží své mzdové požadavky;
- UB mohou vytlačovat soukromé úspory.

Někteří autoři se domnívají, že „čím delší je doba trvání poskytování podpory v nezaměstnanosti, tím delší je doba trvání nezaměstnanosti.“³

Jak uvádějí Blanchard – Wolfers (1999), růst nezaměstnanosti se projevuje častěji delší dobou trvání nezaměstnanosti než vyššími toky z kategorie nezaměstnaných do kategorie zaměstnaných a zpět. Pokud uchazeč o zaměstnání zůstane nezaměstnaným příliš dlouho, může

¹ Tzannatos – Roddis (1998, str. 5).

² Tzannatos – Roddis (1998, str. 5).

³ Jackman – Layard – Nickell (1996, str. 1).

buď přestat hledat práci, nebo může ztratit své kvalifikační dovednosti a znalosti. Mimo to, firmy mohou považovat takového uchazeče za riskantního a budou se jej zdráhat zaměstnat, což v opačném gardu může vyvolat neochotu dlouhodobě nezaměstnané osoby hledat práci. Tím, že dlouhodobě nezaměstnaní přestanou aktivně hledat práci, se pro formování mezd stávají irelevantními. Firmy si jich nevšímají a nezahrnují je do nabídky pracovní síly. K tomu musíme připočítat i fakt, že za konkurenci na trhu práce je nepovažuje ani zaměstnaná pracovní síla (stávají se z nich tzv. outsideři). Tlak nezaměstnanosti na pokles mezd a nezaměstnanost jako taková tím pádem přetrvávají.

Štědřejší systém sociálních dávek zvyšuje nezaměstnanost ve dvou směrech. Prvním směrem je nižší intenzita hledání pracovního místa, na což se zaměřuje většina mikroekonomických empirických studií. Druhým směrem je efekt vyjednané mzdy na dané úrovni nezaměstnanosti. Jejich kombinace zvyšuje dobu trvání nezaměstnanosti a implicitně i úroveň nezaměstnanosti (viz Blanchard – Wolfers, 1999).

Vyšší podpora v nezaměstnanosti a delší doba jejího trvání redukuje mezeru mezi příjmy z pracovní činnosti a transfery, což zároveň snižuje motivaci domácností pracovat. Nezaměstnaní jsou více vybíraví při hledání pracovního místa a mechanismus přechodu z nezaměstnanosti do zaměstnanosti je méně efektivní. Jakmile navíc klesne strach ze ztráty zaměstnání, stoupne tlak na zvýšení mezd. Kromě těchto negativních dopadů lze popsat i pozitivní dopady výše podpory v nezaměstnanosti a délky jejího poskytování - růst těchto dávek může zvýšit snahu pro akumulaci lidského kapitálu. S tím, jak se prodlužuje doba hledání práce, zvyšuje se i možnost nalezení odpovídající pracovní pozice. Být součástí zaměstnané pracovní síly se může také stát prerekvizitou pro přiznání těchto benefitů v případě ztráty zaměstnání.

Negativní důsledky štedrého systému sociálních dávek mohou být kompenzovány aktivní politikou trhu práce (pokud jsou dávky časově omezeny a jsou stanoveny podmínky, jako je např. ochota nezaměstnaných se requalifikovat).⁴

Jak tvrdí Jackman – Layard – Nickell (1996), sociální dávky fungují skrze dvojí mechanismus – i) redukují strach z nezaměstnanosti a přímo tak zvyšují tlak odborů na zvyšování mezd; ii) snižují účinnost naplňování nových pracovních míst nezaměstnanými, což podněcuje zaměstnavatele ke zvyšování mezd. Dávky taktéž redukují konkurenci, které čelí nově příchozí nezaměstnaní při hledání práce, což zase podněcuje odbory k tlaku na vyšší mzdy. Druhou dimenzí podpor v nezaměstnanosti je doba jejich trvání. Jak je uvedeno výše, čím delší je doba jejího poskytování, tím delší je doba trvání dlouhodobé nezaměstnanosti.

Scarpetta (1996) došel k závěru, že vysoká úroveň podpory v nezaměstnanosti vede k vysoké úrovni nezaměstnanosti a taktéž redukuje rychlost přizpůsobení trhu práce exogennímu šoku. Nickell – Nunziata – Ochel – Quintini (2001) poukazují na přímé ovlivnění systému podpory v nezaměstnanosti (zejména snadnosti nebo také pohotovosti zaplňování volných míst nezaměstnanými), přičemž proměnnými v rámci systému podpory v nezaměstnanosti jsou výše těchto podpor, jejich pokrytí a délka a v neposlední řadě také míra striktnosti, za které systém operuje.

⁴ Borghijs – Poeck, van (2001, str. 7).

2. Komparativní analýza

Mezinárodní srovnání tohoto institucionálního aspektu je velmi obtížné, a to z toho důvodu, že v žádném státě neexistuje jedna úroveň podpory nezaměstnanosti. Ta je zpravidla doplňována celou řadou sociálních dávek. Jednotlivé systémy podpor v nezaměstnanosti v členských zemích EU zohledňují specifické osobní a rodinné charakteristiky nezaměstnaného, jeho předchozí pracovní historii. Státy rovněž uplatňují rozdílné systémy pojištění v nezaměstnanosti a sociální pomoci. Zapomenout nesmíme ani na odlišné chápání vztahu systému podpory v nezaměstnanosti a systému sociálních dávek ke zdanění.

OECD za účelem možnosti mezinárodního srovnání jednotlivých systémů podpor v nezaměstnanosti a s ním spojeným systémem sociálních dávek vytvořila indikátor **nahrazovací poměr** (replacement rate), který udává vztah příjmů ze zaměstnání a potencionálních příjmů v případě ztráty zaměstnání. Tato veličina se počítá jako podíl, což znamená, že čím je tento poměr bližší jedné, tím méně se liší příjmy lidí bez práce od těch, kteří pracují. OECD rozlišuje dvě úrovně nahrazovacího poměru:

- **hrubý nahrazovací poměr** (gross replacement rate), který se vypočte jako podíl nárokové dávky před zdaněním vůči předchozímu výdělků ze zaměstnání před zdaněním. Tento poměr tedy není očištěn o efekty zdanění;
- **čistý nahrazovací poměr** (net replacement rate), který se vypočte jako podíl čistého příjmu (po zdanění) nezaměstnaného vůči předchozímu výdělků po zdanění.

Nutno poznamenat, že výpočty OECD nejsou založeny na prostých aritmetických průměrech všech nahrazovacích poměrů, nýbrž jsou založeny na alternativním přístupu, který přikládá váhu také na aktuální demografické složení společnosti, rodinné poměry a délku trvání nezaměstnanosti, a to v každé zemi a v každém roce.

Z předchozího výkladu je zřejmé, že hrubý nahrazovací poměr není očištěn o zdanění. Z toho plyne fakt, že čistý nahrazovací poměr je vyšší než hrubý nahrazovací poměr, a to z těchto důvodů:

- ve většině zemí EU jsou sociální dávky a podpora v nezaměstnanosti vyjmuty z povinných odvodů zaměstnance do systému sociálního a zdravotního pojištění.
- progresivita daňového systému zajišťuje, že průměrné zdanění benefitů je nižší než průměrné zdanění příjmů ze zaměstnání.

Pokud je čistý příjem nezaměstnaného a jeho rodiny vysoký ve vztahu k příjmům, které by mohl získat ze zaměstnání, tj. čistý nahrazovací poměr je vysoký, pak hovoříme o tzv. *pasti nezaměstnanosti* - vysoké sociální benefity mohou redukovat motivaci nezaměstnaných pracovat. Toto se týká zejména nízkopříjmových skupin.

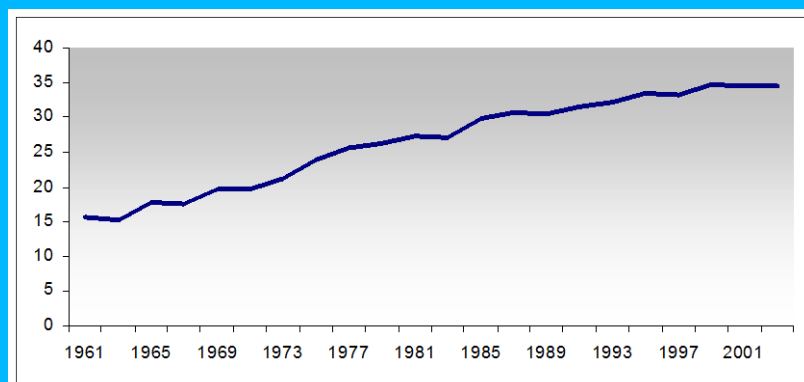
Metodologie OECD počítá celkovou výši nárokových dávek, respektive nahrazovacích poměrů nezaměstnané osoby, pro několik ukázkových případů:⁵

- tři různé úrovně trvání nezaměstnanosti pro osobu se záznamem předchozího zaměstnání: pro první rok; druhý a třetí rok; a čtvrtý a pátý rok trvání nezaměstnanosti.
- tři možné situace příjmu a rodinného stavu: svobodná osoba, osoba v manželském svazku s příjmově závislým partnerem a osoba v manželském svazku se zaměstnaným partnerem.

⁵ Martin (1996).

- dvě rozdílné úrovně předchozích příjmů: dvě třetiny průměrné úrovně a průměrné příjmy.

Obrázek 1: Vývoj hrubých nahrazovacích poměrů v EU-15 v letech 1961–2003

Zdroj: OECD: Tax-Benefit Models, <http://www.oecd.org>

Výše uvedený graf ilustruje vývoj v této oblasti během let 1961 až 2003 v Evropské unii (15 členských států). Jde o nevážený průměr těchto 15 zemí. Z grafu je patrné, že se úroveň dávek za sledované období více než zdvojnásobila. Druhým trendem, který už z grafu vyčíst nelze, je poměrně signifikantní konvergence jednotlivých zemí v úrovni vyplácených dávek.

Tabulka 1: Výdaje na sociální ochranu a její jednotlivé složky (v %)

	výdaje na sociální ochranu (HDP)	z toho jednotlivé položky (v % z celkových nákladů)					
		důchodci	nemocenská a zdravotní péče	zdravotně postižení	rodiny a děti	nezaměstnaní	bydlení a sociálně slabí jedinci
Belgie	28,3	44,5	27,0	6,6	7,8	12,4	1,7
Česko	19,8	41,3	35,6	8,2	7,5	3,9	3,5
Dánsko	30,0	37,2	20,5	13,5	13,2	9,8	5,7
Německo	29,1	42,9	27,8	7,8	10,5	8,6	2,5
Španělsko	19,2	43,8	30,7	7,4	3,0	13,3	1,7
Francie	29,1	43,3	30,5	4,8	9,0	7,9	4,5
Irsko	15,8	23,2	41,8	5,1	16,0	8,4	5,6
Itálie	25,4	61,8	25,7	6,4	4,1	1,8	0,2
Maďarsko	21,0	41,3	29,7	10,3	13,0	2,8	2,9
Nizozemí	26,3	40,3	31,4	11,1	4,9	6,2	6,2
Rakousko	28,6	48,2	24,8	8,6	10,8	6,0	1,7
Polsko	21,3	58,5	20,5	12,2	4,7	4,0	0,2
Portugalsko	22,6	46,2	28,8	11,5	6,5	5,5	1,6
Slovensko	17,8	39,4	32,8	8,9	8,3	5,8	4,9
Finsko	26,1	37,0	25,1	13,3	11,5	9,9	3,3
Švédsko	32,3	40,1	26,3	14,2	9,5	5,9	4,0
Velká Británie	25,9	44,9	29,6	9,4	6,9	2,7	6,5
Řecko	25,4	50,8	26,5	5,1	7,3	5,7	4,6

Zdroj: EU Integration seen through statistics: 2006 Edition

Tabulka 1 ilustruje pojetí sociální politiky v jednotlivých zemích EU. Dle očekávání je největší podíl sociálních výdajů jako podílu na HDP ve skandinávských zemích a v zemích

kontinentální Evropy. Výrazně nižší hodnoty autor předpokládal u anglosaských zemí. Zatímco Irsko očekávání potvrdilo, tak u Velké Británie byly zjištěny hodnoty, které se svou výší velmi blíží hodnotám výše uvedených skupin zemí. Naopak u zemí V-4 autor předpokládal vyšší hodnoty, které by se měly blížit hodnotám ostatních zemí kontinentální Evropy. Empiricky zjištěné hodnoty toto očekávání ale nepotvrdily – země V-4 dosahují výrazně nižších hodnot (zejména Česko a Slovensko) než všechny ostatní země. Také sociální výdaje jižního křídla EU jsou nižší než v případě skandinávských zemí, ale rozdíl již není tak markantní. Jednotlivé položky jsou pak také u jednotlivých zemí rozdílné (viz tabulka).

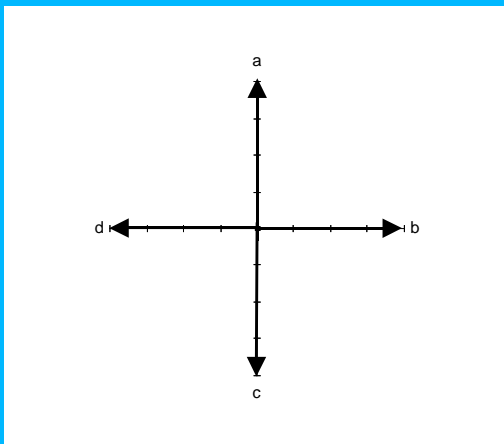
Následující tabulka představuje zdroje dat pro tvorbu n-úhelníků, které jsou součástí přílohy. Autor se domnívá, že pro lepší vyjádření rozdílných konceptů je vhodnější grafická podoba a za tímto účelem zkonstruoval čtyřúhelník.

Tabulka 2: Základní ukazatele systému sociálních benefitů během trvání nezaměstnanosti

	a	b	c	d
	délka poskytování podpory v nezaměstnanosti	výše čistého nahrazovacího poměru v počáteční fázi nezaměstnanosti (v % předchozí čisté mzdy)	výše čistého nahrazovacího poměru po 5 letech nezaměstnanosti	výdaje na nezaměstnanost (v % z celkových výdajů na sociální ochranu)
Belgie	bez limitu	61	61	12,4
Rakousko	9	63	57	6,0
Dánsko	48	70	70	9,8
Finsko	23	70	65	9,9
Francie	23	75	57	7,9
Německo	12	69	66	8,6
Irsko	15	49	64	8,4
Itálie	6	54	22	1,8
Nizozemí	24	74	66	6,2
Řecko	12	55	35	5,7
Portugalsko	24	83	68	5,5
Španělsko	21	67	49	13,3
Švédsko	28	75	63	5,9
Velká Británie	6	54	53	2,7
Česko	5	56	53	3,9
Maďarsko	9	49	39	2,8
Polsko	12	59	54	4,0
Slovensko	8	56	40	5,8

Zdroj: OECD Employment Outlook 2006

Obrázek 2: Koncepce čtyřúhelníku pro systém podpory v nezaměstnanosti

Koncepce n-úhelníku: n-úhelník má čtyři osy a směr šipek naznačuje směr rostoucích hodnot na jednotlivých osách. *Osa a* představuje délku poskytování podpory v nezaměstnanosti (PN) – v týdnech, maximální hodnota této osy je 50 týdnů, *osa b* výši čistého nahrazovacího poměru – v procentech předchozí čisté mzdy, maximální hodnota této osy činí 100, *osa c* podíl výdajů na nezaměstnanost (v % z celkových výdajů na sociální ochranu) – maximální hodnota této osy je 20 a konečně *osa d* představuje čistý nahrazovací poměr po pěti letech nezaměstnanosti – v procentech předchozí čisté mzdy, maximální hodnota na této ose je 100. Určit pro ekonomiku nejoptimálnější tvar čtyřúhelníku je nesmírně obtížnou záležitostí, autor se domnívá, že není možné určit univerzální tvar, protože každá ekonomika má rozdílné historicko-ekonomické zkušenosti, nicméně pokud budeme následovat doporučení OECD, optimální tvar se nám přeci jen alespoň z části začne rýsovat. Již v roce 1994 doporučení obsažená v OECD Job Strategy reflektovala skutečnosti zjištěné odbornou literaturou – vysoká podpora v nezaměstnanosti, která je poskytována dlouhodobě, má nepříznivé účiny na fungování trhu práce. Na druhé straně Job Strategy nijak nepochybuje nutnost určité finanční stability po dobu hledání nového pracovního místa. Uchazeč o zaměstnání má tak možnost najít si optimální pracovní místo, což by bez finanční podpory státu bylo velmi obtížné. I z tohoto důvodu OECD nenabídla žádná doporučení týkající se optimální délky poskytování PN. Jistá doporučení pro tuto oblast fungování trhu práce ale přece jen poskytla – vlády by měly vyhodnotit své sociální politiky ve tom smyslu, zda nejsou „příliš“ štedré a zda by neměly být redukovány. Bylo taktéž doporučeno, aby vlády přehodnotily podmínky pro vyplácení PN a také uplatnění politiky vyplácení PN spojené s aktivním hledáním nového pracovního místa.

První skupinu zemí tvoří dvě dvojice se významně rozdílným pojetím systému sociálního a zdravotního zabezpečení (SSZP). První dvojici tvoří Dánsko a Belgie, které jsou charakteristické velmi dlouhým poskytováním podpory v nezaměstnanosti (PN) - Belgie dokonce uplatňuje neomezenou dobu. Vysoká je také nejen výše počátečního nahrazovacího poměru (přes 60 %), ale i výše čistého nahrazovacího poměru po 5 letech nezaměstnanosti. Podíl výdajů na nezaměstnanost je u těchto zemí taktéž vysoký. Druhou skupinu zemí tvoří Itálie a Řecko, které svým pojetím SSZP představují opačný pól, tj. krátká doba poskytování PN, výrazně nižší čistý nahrazovací poměr po pěti letech nezaměstnanosti a také nízký podíl výdajů na nezaměstnanost.

Země V-4 mají podobný tvar čtyřúhelníku, který by se dal popsat takto – doba poskytování PN je krátká, výdaje na nezaměstnanost jsou oproti průměru poloviční a jak počáteční čistý

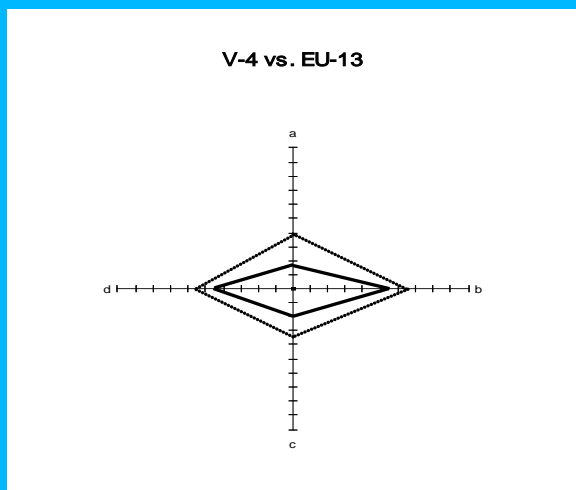
nahrazovací poměr, tak jeho výše po 5 letech nezaměstnanosti je nižší než průměr, ale rozdíl již není tak výrazný jako u předchozího ukazatele. Slovensko ze zemí V-4 vykazuje nejvyšší výdaje na nezaměstnanost (5,8%), které ale i tak jsou mírně pod průměrem.

Podobný tvar čtyřúhelníku jako země V-4 má i další skupina zemí – Rakousko, Velká Británie, Německo. I tyto země se vyznačují krátkou dobou poskytování PN, čistý nahrazovací poměr v počáteční fázi nezaměstnanosti se příliš neliší od toho po pěti letech nezaměstnanosti. Nejméně z celkových sociálních výdajů plyne na nezaměstnanost ve Velké Británii, následované Rakouskem. V Německu a Irsku již tyto výdaje představují nadprůměr.

Finsko a Švédsko, stejně jako Dánsko, představují země s dlouhou dobou poskytování PN a vysokou hodnotou čistého nahrazovacího poměru v obou sledovaných obdobích. Výše čistého nahrazovacího poměru je nejvyšší ze všech zemí v Portugalsku (83%), Španělsko zase ze svých sociálních výdajů poskytuje největší díl (13,3%) na nezaměstnanost. Všechny tyto čtyři země mají plochu čtyřúhelníku větší než průměr. Poslední dvě země (Nizozemí a Francie) se pohybují ve všech sledovaných ukazatelích na průměru (z průměru vybočuje hodnota čistého nahrazovacího poměru, která je vyšší než průměr).

Pokud se podíváme na Obrázek 3, který představuje průměry obou sledovaných skupin EU-13 (bez Lucemburska a Belgie) a zemí V-4, tak zjistíme, že průměrné hodnoty druhé skupiny jsou na všech osách nižší než v případě první skupiny. Nejvýraznější rozdíl připadá na dobu poskytování počáteční podpory v nezaměstnanosti, která je u zemí EU-13 více než dvojnásobná. Druhý nejmarkantnější rozdíl spočívá v podílu výdajů na nezaměstnanost na celkových výdajích sociální ochrany, kdy je tento podíl u zemí EU-13 vůči V-4 téměř dvojnásobný.

Obrázek 3: Sociální systém v zemích V-4 vs. EU-13

Kromě absolutních čísel je zajímavé sledovat vývoj reformou sociálního systému v jednotlivých zemích. Následující tabulka shrnuje vývoj reformního úsilí ve sledovaných zemích, a to na základě doporučení OECD. Největší pokroky byly zaznamenány v oblasti štěrnosti systému, přesněji té části, která umožňuje nezaměstnaným pobírajícím sociální dávky v omezené míře pracovat. Tento krok byl vyvolán jak snahou o snížení výdajů, tak udržením pracovní morálky

nezaměstnaných. Druhým nejvíce praktikovaným doporučením se stala snaha o odstranění demotivace nezaměstnaných znovu pracovat. V dalších oblastech již jednotlivé země uplatňovaly doporučení OECD poměrně rozdílně.

Tabulka 3: **Reformy sociálního systému v zemích EU a USA dle doporučení OECD**

	štedrost systému		další podmínky systému						
	a	b	c	d	e	f	g	h	I
Belgie		+	+		+		+		
Dánsko	+	+	+	+	+		+		
Finsko	(+;-)		+	+	+	+	+		
Francie	-	+	+				+		
Irsko	+		+				+		
Itálie	X ^C		+	+				+	
Německo	(+;-)	+	+						
Nizozemí		+	+		+				
Portugalsko				+			+		
Rakousko	(+;-)		+		+	+	+		+
Řecko							+	+	
Španělsko	+	-	+				+		
Švédsko	(+;-)		+	+	+	+			
Velká Británie		+		+					
ČR	(+;-)	-	+		+		+		
Maďarsko	+	+	+				+		
Polsko	+	(+;-)	+	+	+				
Slovensko	+		+				+		
USA				X ^D			X ^D		

Poznámka: a=výše dávek; b=délka trvání; c=možnost práce během poskytování dávek; d=podmínky poskytování dávek při vzdělávání; e=podmínky kvalifikování se; f=čekační doba; g=nízká pracovní motivace nezaměstnaných; h=vznik nebo posílení schémat sociálního pojištění; i=omezení pro znovu kvalifikování se.

+: Reformy následující doporučení OECD Jobs Strategy;

-: Reformy opačného směru než doporučení OECD Jobs Strategy;

(+;-): Reformy jejichž jednotlivé části jdou v obou směrech;

XC: rozšíření základních dávek

XD: omezení pro majetné příjemce

Zdroj: OECD Employment Outlook 2006

S problematikou systému sociálních benefitů úzce souvisí i celkové nastavení sociálního systému v zemích EU. Zatím neexistuje jednotný model sociálního státu. Reálnou se nejeví ani možnost následovat sice výkonnější, ale pro mnohé Evropany příliš individuální a sociálně nespravedlivý systém USA. V současnosti vedle sebe existuje řada sociálních modelů. Cílem, který je uveden i v Lisabonské strategii, je vytvořit takový systém, který by obsahoval to nejlepší od každého. Z čeho lze tedy vybírat?⁶

- **kontinentální model** je založen na všeobecném odmítnutí ponechat trhy práce vlivu tržních sil. Nejlépe je tento model možno popsat na situaci Rakouska, Belgie, Francie a Německa. Odbory zde mají velký vliv jak na utváření podmínek trhu práce, tak i v managementu firem,

⁶ Baldwin – Wyplosch (2004).

ačkoliv jejich členská základna je poměrně slabá. Legislativa trhu práce je a priori zaměřena na zaměstnanost, což představuje zejména silné sankce v případě porušení, vysoká minimální mzda a štědré zaměstnanecké výhody. Výsledkem je pak poměrně nízká úroveň zaměstnanosti a naopak vysoká úroveň dlouhodobé nezaměstnanosti.

- **severský model** nabízí nejvíce rozvinutý systém blahobytu na světě. V těchto zemích převažují vysoké daně, které umožňují financování širokých a vysoce kvalitních veřejných služeb. Trh práce je pak kombinací štědrosti a přísnosti. Například ve Švédsku je podpora v nezaměstnanosti jedna z nejvyšších, ale je poskytována po omezenou dobu, aby motivovala nezaměstnané k aktivnímu hledání práce. Severské země jsou také hluboce spojeny s příjmovou rovností. Vysoký stupeň rovnosti je dosažen kombinací platové komprese a silně progresivního zdanění.
- **anglosaský model** – míra nezaměstnanosti je jedna z nejnižších v EU, míra zaměstnanosti je jedna z nejvyšších. Ovšem současně existují vysoké sociální nerovnosti a veřejné služby jsou jedny z nejhorsších v Evropě. Poměrně nedávno začala Velká Británie experimentovat s novou aktivní politikou zaměstnanosti. Společně se skandinávskými zeměmi je v čele výzkumu nových institucí trhu práce jako nástroje jemnějšího vyladování rovnováhy mezi ekonomickou efektivností a sociální kohezí.
- **model jižní Evropy** (Řecko, Itálie, Španělsko a Portugalsko). Tyto státy přijaly sociální stát mnohem později než předchozí státy. Sociální ochrana je podle toho nižší s relativně nízkou podporou v nezaměstnanosti. Na druhé straně má tento model tradici velmi přísné ochrany zaměstnanosti. Tento model dává omezený důraz na mzdovou rovnost, místo toho spoléhá na stále živou tradici sdílení příjmů v rámci rozvětvené rodiny, zvláště pak mezi rodiči a dětmi.

Závěr

Tento článek se zabýval analýzou systému podpory v nezaměstnanosti a systémem sociálních dávek v zemích EU. Limitujícím faktorem této analýzy je rozsah příspěvku, který neumožňuje kompletní analýzu, která by zcela jistě bez problémů čítala několik set stránek. Proto se autor soustředil pouze na vybrané parciální ukazatele, kterým přikládá největší význam. OECD již od poloviny 90. let nejenže poukazyvala na velkou štědrost sociálních systémů v zemích EU, což samo sebou nese velkou finanční zátěž pro veřejné finance, ale také přinesla celou řadu doporučení. Doporučení v této oblasti se zpravidla zaměřují na zvýšení motivace k práci nízkopříjmové skupiny nezaměstnaných. U této skupiny dosahuje v ČR čistý nahrazovací poměr v rámci zemí EU průměrných hodnot. Samotné poskytování podpory v nezaměstnanosti je sice ve srovnání s ostatními zeměmi EU poměrně krátké, ale celá škála dodatečných sociálních dávek činí tento systém velmi štědrým a tudíž i demotivujícím. U většiny zemí sice došlo ke zmírnění štědrosti vyplácení podpory v nezaměstnanosti, ale tyto úpravy byly velmi zdrženlivé, a tak i nadále zůstávají systémy podpory v nezaměstnanosti velmi štědré (zejména země kontinentální Evropy). Nastavení systému vyplácení sociálních benefitů během nezaměstnanosti ve většině zemí odpovídá celkového nastavení sociálního systému. Zatím neexistuje jednotný pohled na tuto problematiku a najít nějaké kompromisní řešení se jeví jako velký problém. Autor se domnívá, že cesta k nalezení modelu, který by kombinoval to nejlepší z každého, není dobrou cestou. Mohl by totiž vniknout model atraktivní „na papíře“, ale neproveditelný v praxi. Zatím je jasné jedno – že situace není udržitelná a reformy stávajících modelů (zejména kontinentálního) jsou nevyhnutelné.

Literatura

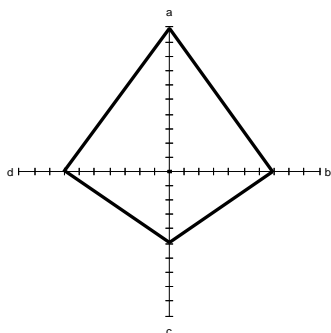
- [1] BALDWIN, R. – WYPLOSZ, CH. (2004) *The Economics of European Integration*. McGraw-Hill. 2004. ISBN 0 077 103947.
- [2] BLANCHARD, O. - WOLFERS, J. (1999) *The Role of Shocks and Institutions in the Rise of European Unemployment: The Aggregate Evidence*. NBER Working Paper No. 7282, 1999, 53s. Dostupné na <http://www.nber.org/papers/7282>.
- [3] BOERI, T. - CONDE-RUIZ, J.I. - GALASSO, V. (2004) *Cross-Skill Redistribution and Tradeoff between Unemployment Benefits and Employment Protection*. IZA Discussion Paper No.1371, 2004,38s. Dostupné na <http://opus.zbw-kiel.de/volltexte/2005/3104/pdf/dp1371.pdf>.
- [4] BORGHIJS, A. – VAN POECK, A. (2001) *EMU and Labour Reform: Needs, Incentives and Realisations*. 2001, 22 s. Dostupné na <http://www.ingentaconnect.com/content/bpl/twec/2001/00000024/00000010/art00414>.
- [5] GRUBB, D. (2000) *Eligibility Criteria for Unemployment Benefits*. OECD Economic Studies No. 31. 2000, 38s. Dostupné na <http://www.oecd.org>.
- [6] JACKMAN, R. – LAYARD, R. – NICKELL, S. (1996) *Combating Unemployment: Is Flexibility Enough?* Centre for Economic Performance, London School of Economics and Political Science, 1996, 41 s. ISBN 0 7530 0539 5.
- [7] MARTIN, J.P (1996) *Measures of Replacement Rates for the Purpose of International Comparison: A note*. OECD Economic Studies No. 26. 1996, 17s. Dostupné na <http://www.oecd.org/dataoecd/60/23/2502965.pdf>.
- [8] NICKELL,S. – NUNZIATA,L. – OCHEL,W. – QUINTINI,G (2001) *The Beveridge Curve, Unemployment and Wales in the OECD from 1960s to the 1990s*. 65s. Dostupné na <http://www.econ.bbk.ac.uk/courses/msceconomics/etaII/nickellbeveride.pdf>.
- [9] OECD Employment Outlook 2006. Dostupné na <http://www.oecd.org>.
- [10] PISSARIDES, C. (1997) *The Impact of Employment Tax Cuts on Unemployment and Wages: The Role of Unemployment Benefits and Tax Structure*. Centre for Economic Performance, Discussion Paper No. 361 1997, 50 s. Dostupné na <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/dp0361.pdf>.
- [11] SCARPETTA, S. (1996) *Assessing the Role of Labour Market Policies and Institutional Settings on Unemployment: A Cross-Country Study*. OECD Economic Studies No.26, 1996, 56s. ISBN 085328 754 6.
- [12] TZANNATOS, Z. – RODDIS, S. (1998) *Unemployment Benefits*. World Bank: Social Protection Discussion Paper Series. 1998, 44s. Dostupné na <http://www.worldbank.org>.

Summary

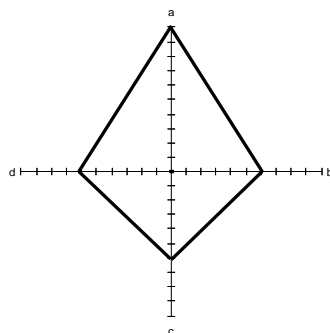
The presented article refers to unemployment benefits within selected EU countries. There has been a rise in benefit entitlements in most EU countries over the past 30 years. The OECD recommendations focus on lowering the generosity of unemployment benefits, increasing the motivation of low-income workers who became unemployed. For better demonstration, the author of this article created a specific unemployment benefits quadrangle. For most countries, the conception of unemployment benefits matches the whole social system setting. However, there is no unified view of social system reforms. The author suggests that creation of a single social system is not the right way to solve the problem of inconsonance in social systems within the EU.

Příloha 1: Čtyřúhelníky pro vybrané členské země EU

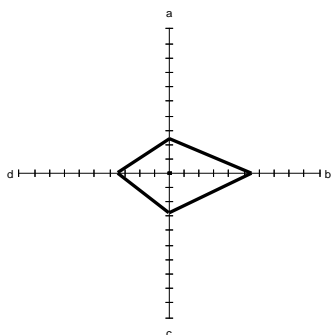
Dánsko

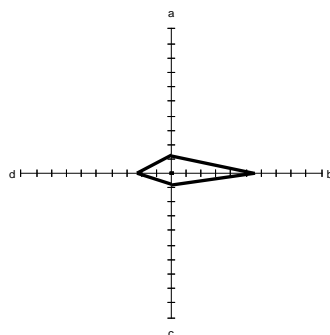
Belgie*

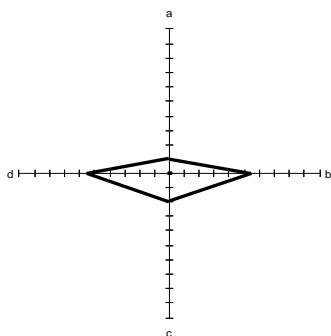
Řecko

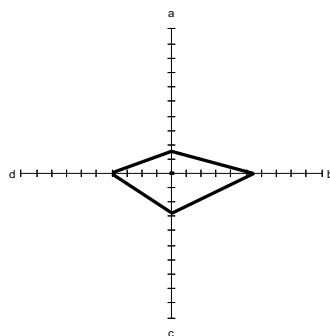
Itálie

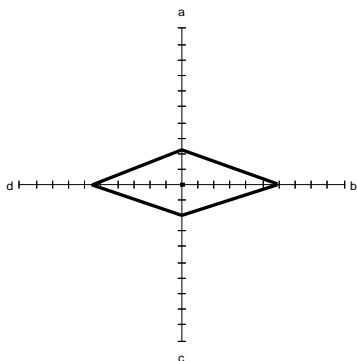
Česko

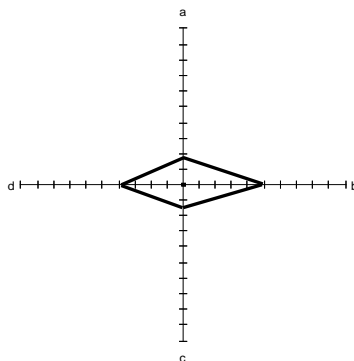
Slovensko

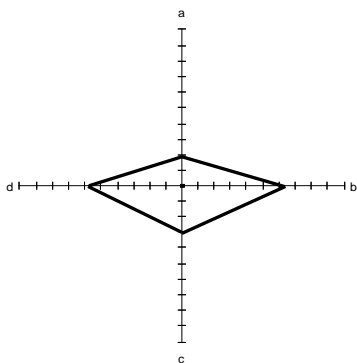
Polsko

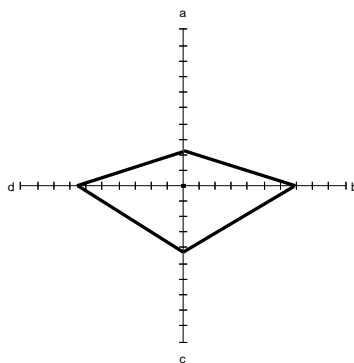
Maďarsko

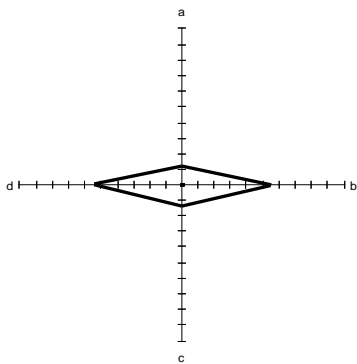
Rakousko

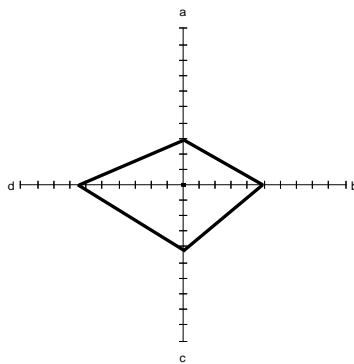
Německo

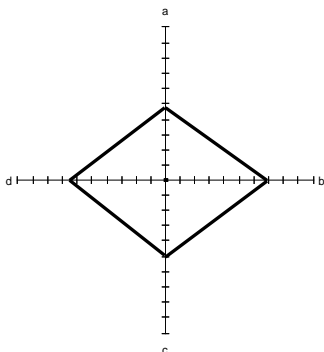
Velká Británie

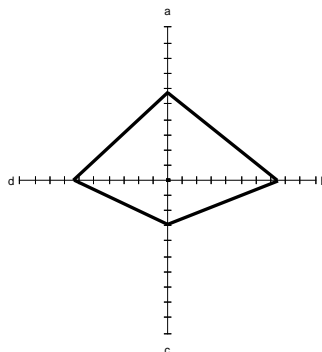
Irsko

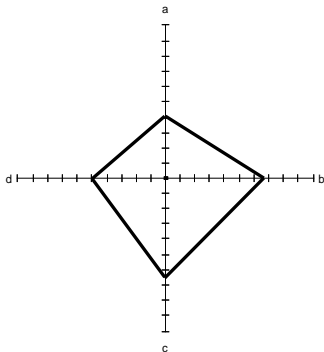
Finsko

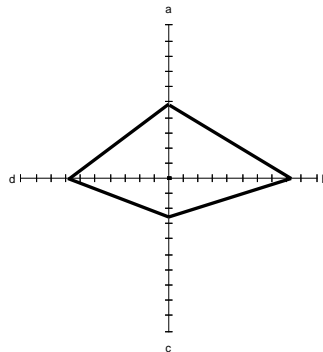
Švédsko

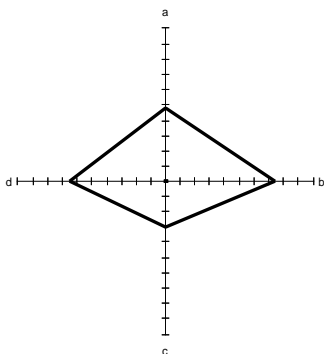
Španělsko

Portugalsko

Nizozemí

Francie

